

Školní program proti šikanování

SZŠ EA Šimáčkova 1, Brno

Východiska Programu proti šikanování

Tento Program proti šikanování je součástí Školního preventivního programu Střední zdravotnické školy Evangelické akademie, Šimáčkova 1, je zpracován podle *Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení* (Č.j.: 28 275/2000-22) a *Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízení* (Č.j.: 22294/2013-1)

Na tvorbě a realizaci programu se podílí poradenský tým školy, který tvoří metodik prevence, výchovná poradkyně a ředitelka školy, ve spolupráci se všemi pedagogickými pracovníky školy. Koordinace jeho tvorby zajišťuje školního metodik prevence, který podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědná ředitelka školy. Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí.

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (tzv. ostrakizace).

Šikana se může realizovat také prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Jedná se o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměrná síla, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoúčelnost agrese.

Krizový plán pro řešení šikanování

1. Vyšetřování počáteční šikany:

- Pedagog, který situaci zjistil, informuje vedení školy a třídního učitele.
- Třídní učitel ve spolupráci s výchovným radcem, metodikem prevence, případně dalšími pedagogy vede rozhovor s účastníky šikany v následujícím pořadí:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
 2. Nalezení vhodných svědků.
 3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
 4. Zajištění ochrany obětem.
 5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi. (Nesmí dojít ke konfrontaci oběti a agresorů.)
- Ze všech rozhovorů je pořízen zápis, který podepíší všichni zúčastnění.
 - Třídní učitel informuje rodiče oběti, odkáže na možnou pomoc ŠMP.
 - Třídní učitel informuje rodiče agresora, pozve je na výchovnou komisi, kde je jim nabídnuta příslušná pomoc.
 - Po skončení všech dílčích rozhovorů, svolává ředitel školy výchovnou komisi, Komise se účastní třídní učitel, ŠMP, výchovný poradce, popř. další pedagogičtí pracovníci školy. Jednání se účastní i agresor. O sankci rozhodne ředitel školy.
 - Třídní učitel dále pracuje se třídou, kde k šikaně došlo, oznámí potrestání viníků, ŠMP zajistí program.
 - Všichni pracovníci školy zvýšeně sledují kolektiv třídy.

2. Řešení šikany v pokročilém stádiu:

Situace, kdy škola potřebuje pomoc zvenku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Při řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. “školního lynčování“, je nutný následující postup:

1. Překonání šoku pedagoga a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii – vedení školy informuje policii.
6. Vlastní vyšetřování – třídní učitel ve spolupráci s ŠMP a výchovným poradcem

Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů lze užít následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy na střední škole.
- Realizace individuálního výchovného plánu agresora.

- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny.
- Vyloučení žáka ze školy (v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., školský

zákon, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád). V extrémním případě nebezpečnosti agresora lze použít vyloučení žáka ze školy podle § 85 správního řádu, kdy nabyde rozhodnutí o vyloučení žáka ze školy právní moci již doručením účastníkovi.

Doporučení

- Doporučení rodičům agresora návštěvu v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (dále SVP) nebo v nestátních organizacích majících obdobnou náplň činnosti jako SVP.

Doporučení v mimořádných případech:

- Doporučení rodičům agresora na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu (ŠMP, výchovný poradce).
- Podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu (podává ředitel na OSPOD příslušný žákovi).
- Vyrozumění policejního orgánu podává ředitel, došlo-li při šikaně k činu, který by mohl naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu (omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění, pohlavní zneužívání). V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Obvodní oddělení PČR Brno – Židenice, tř. Kpt. Jaroše č. 17, 611 38 Brno, tel.: 974 621 111 (spojovatelka), telefon: 974 623 555 (recepce), e-mail: mrpb.oop.zidenice.podatelna@pcr.cz

Oběti šikanování se doporučuje nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského pracoviště viz kontakty. (zajistí ŠMP, výchovný poradce).

Preventivní mechanismy a aktivity školy proti šikanování

Bezpečná škola

Naše škola má z titulu církevní školy řadu specifických aspektů podporujících individuální přístup, rozvoj morálních hodnot, prostředí důvěry a bezpečí.

Opatření, kterými je rizikové chování minimalizováno, je upraveno ve školním řádu. Dále je bezpečnost ve škole je zajištěna rozpisem dozorů všude ve škole, zejména na rizikových místech (viz ŠPP), které konají vyučující o všech přestávkách i v době obědové pauzy. Vchod do budovy školy je nově vybaven zabezpečovacím systémem a otevírá se pomocí čipů. Prostor mimo školu je příležitostně sledován pedagogy, kteří se v prostoru pohybují při cestě na oběd.

a) Nespecifická prevence šikanování

- aktivity upevňující dobré vztahy a příjemné klima ve třídě i v celé škole
- konkrétní aktivity (viz ŠPP)

b) Specifická prevence šikanování v rámci ŠVP

Výstupy:

Seznámení žáků se školním řádem a pravidly chování ve škole (i mimo ni). Předávání informací žákům o typech šikany, rozpoznání šikany, možnostech obrany a řešení, nácvik modelových situací.

Třídnické hodiny – pravidelné mapování situace ve třídě, řešení aktuálních vztahových problémů, podpora dobrých vztahů.

Prevence šikany a kyberšikany v ŠVP – prevence v jednotlivých předmětech je uvedena v ŠPP

Informace o šikaně

Přímé varovné signály šikanování:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet,
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem,
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil,
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem,

- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků,
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich,
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí,
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout,
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády,
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními,
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů,
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený,
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným,
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje,
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené,
- zašpiněný nebo poškozený oděv,
- stále postrádá nějaké své věci,
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy,
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole,
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

POZN: Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť konflikty v době adaptace nových žáků nejsou vzácností!

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi,
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod., dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem,
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach,
- ztráta chuti k jídlu,

- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem,
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu),
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“,
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně,
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad,
- zmínky o možné sebevraždě,
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí,
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze,
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí,
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům,
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma,
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.),
- dítě se vyhýbá docházce do školy, dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Zkrácený popis stadií šikanování

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

1. stádium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

2. stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a

objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

3. stádium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

4. stádium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

5. stádium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Spolupráce školy s rodiči žáků – informace pro rodiče

Žáci jsou seznámeni s pracovníky Školního poradenského pracoviště a obsahem jeho činnosti na začátku školního roku třídním učitelem v třídnické hodině, v prvních ročnících se přicházejí pracovníci představit. Zároveň jsou seznámeni se Školním řádem a zásadami chování.

Rodiče jsou seznámeni s kompetencemi Školního poradenského pracoviště na rodičovské schůzce na začátku školního roku prostřednictvím třídního učitele. Žáci i rodiče mohou v případě potřeby kontaktovat jednotlivé pracovníky poradenského pracoviště v jejich konzultačních hodinách nebo si sjednat schůzku.

Vážení rodiče,

naše škola se vyznačuje individuálním přístupem k žákům a dlouhodobě se snaží vytvářet bezpečné prostředí a pozitivní klima. Nicméně ani ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové chování zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi – rodiči.

Prosíme Vás o spolupráci. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo či vedení školy). Využít lze také naši emailovou adresu zdravka@eabrno.cz. Žáci mohou využít také schránku důvěry umístěnou ve škole.

Všechny Vaše informace budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

Děkujeme za Vaši důvěru

S přátelským pozdravem

kolektiv SZŠ EA

Zpracovala: Mgr. Jarmila Skoumalová, metodik prevence

Datum: 25. 1. 2019

Revize: 20. 9. 2025

Schválila: Mgr. Petra Juřeníková, Ph.D., ředitelka školy